UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ” DIN CHIȘINĂU

Cu titlu de manuscris
CZU: 37.091.2(043.2)

STANCIU CARMEN

FORMAREA ELEVULUI-INTERPRET AL OPEREI LITERARE PRIN STIMULAREA GÂNDIRII LATERALE

Specialitatea 532.02 - Didactica școlară pe trepte și discipline de învățământ (*Limba și literatura română*)

Rezumatul tezei de doctor în științe ale educației

CHIȘINĂU, 2026

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale de Științe ale Educației din Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Republica Moldova.

Componența Comisiei de susținere publică a tezei de doctorat:

Președintele comisiei:

GOLUBIȚCHI Silvia, dr. hab. șt. ed., prof. univ., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

Conducător științific:

ȘCHIOPU Constantin, dr. hab. în șt. ped., prof. univ., Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

Referenți oficiali:

GORAȘ- POSTICĂ Viorica, dr. hab. în șt. ped., prof. univ., Universitatea de Stat din Moldova

MÂȚĂ Liliana, dr. șt. ed., conf. univ., Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău, România

DERMENJI Svetlana, dr. șt ed., conf. univ. Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

Susținerea tezei de doctorat va avea loc pe 18 decembrie, 2026, ora 13.00, în cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, blocul 2, Sala Senatului, str. I. Creangă 1, MD – 2026.

Rezumatul lucrării și teza de doctorat pot fi consultate pe pagina web a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” (www.upsc.md) și pe pagina web a ANACEC (www.anacec.md).

Rezumatul a fost expediat pe 17 noiembrie, 2026.

Autoare:

STANCIU Carmen _____

Conducător științific:

ȘCHIOPU Constantin _____

Președintele comisiei de susținere:

GOLUBIȚCHI Silvia _____

© Stanciu Carmen, 2026

CUPRINS

REPERE CONCEPUALE ALE CERCETĂRII 4

CONȚINUTUL TEZEI..... 9

1. Fundamente teoretice ale formării elevului-interpret al operei literare prin stimularea gândirii laterale 9

2. Cadrul metodologic al formării elevului în calitate de interpret al operei literare, prin stimularea gândirii laterale 12

3. Dimensiunea experimentală a formării elevului-interpret al operei artistice prin stimularea gândirii laterale 13

4. CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI 23

5. BIBLIOGRAFIE 27

6. LISTA SELECTIVĂ A PUBLICAȚIILOR AUTOAREI LA TEMA TEZEI 30

7. ADNOTARE 32

8. ANNOTATION..... 33

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei de cercetare. În contextul educațional contemporan, accentul pus pe dezvoltarea competențelor transversale, pe creativitate și pe adaptabilitate justifică necesitatea abordării gândirii laterale în procesul de formare a elevului, în special, în calitatea sa de interpret al operei literare. Gândirea laterală, conceptualizată de Edward de Bono, desemnează o formă de gândire creativă, non-lineară, care presupune găsirea unor soluții alternative, inedite, la problemele date. Într-o lume caracterizată de schimbare accelerată și complexitate, dezvoltarea acestei forme de gândire devine o condiție esențială pentru integrarea elevilor în societatea actuală.

În domeniul educației literare, rolul elevului nu mai poate fi conceput în termeni de simplu receptor al unui mesaj textual, ci mai degrabă ca interpret activ, capabil să formuleze propriile ipoteze de lectură, să reconstituie intenționalitatea autorului, dar și să propună semnificații personale, validate prin argumentare. A interpreta o operă literară nu înseamnă a reproduce un conținut prestabilit, ci a construi sensuri în interacțiune cu textul, în funcție de factorii cognitivi, afectivi, sociali și culturali. Această perspectivă este susținută de Nicholas Rubakin, care considera că o carte depinde de cel care o citește, că „o carte are atâtea conținuturi, câți cititori au citit-o” [41, p. 38], cercetătorul atrăgând atenția asupra caracterului subiectiv și activ al procesului de lectură. La rândul său, Norman Holland propune teoria „identității lecturale”, potrivit căreia fiecare individ interpretează textul în funcție de propria structură psihologică, sintetizată în acronimul DEFT: *defences, expectations, fantasies, transformations* [57].

Relevanța temei de cercetare este accentuată și de modificările recente în curriculumul național. Schimbarea programei pentru Evaluarea Națională, începută cu anul școlar 2020-2021, a marcat un punct de cotitură în predarea limbii și literaturii române: accentul s-a deplasat de la reproducerea de conținuturi la dezvoltarea competențelor de gândire critică, de comunicare funcțională și de interpretare a mesajelor scrise. În această nouă paradigmă, originalitatea și spontaneitatea elevilor sunt valorizate, în detrimentul șablonului. Importanța demersului este susținută și de o serie de documente normative relevante pentru sistemul educațional românesc: Legea Educației Naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare; Programa școlară de limba și literatura română aprobată prin OMEN nr. 3393/28.02.2017; Statutul elevului, aprobat prin OMEC nr. 4742/2016; Raportul privind starea învățământului preuniversitar din România 2019–2020 ș.a.

Toate aceste documente promovează o educație centrată pe elev, pe dezvoltarea competențelor-cheie pentru viață și pe formarea unui spirit critic și creativ. În acest cadru, dezvoltarea gândirii laterale a elevilor devine o stringență, profesorului revenindu-i sarcina

complexă de a selecta metode și strategii adaptate particularităților de vârstă, nivelului cognitiv și stilurilor de învățare ale elevilor, pentru a-i transforma în interpreți activi și autentici ai textelor literare. Mediată prin gândire laterală, lectura literară facilitează formarea de competențe transversale, precum empatia, inteligența emoțională, capacitatea de negociere de sens și de colaborare. Acestea sunt competențe fundamentale într-un sistem educațional, care își propune formarea unor cetățeni activi, responsabili și deschiși către dialogul intercultural. Gândirea laterală oferă o alternativă viabilă, contribuind la dezvoltarea unor deprinderi metacognitive, cum ar fi flexibilitatea mentală, reevaluarea ipotezelor și transferul de cunoștințe.

Astfel, abordarea didactică ce vizează formarea elevului ca interpret al operei literare prin stimularea gândirii laterale se dovedește nu doar actuală, ci și necesară în procesul de modernizare a receptării literaturii. Acest tip de abordare răspunde cerințelor unei educații centrate pe competențe, favorizează implicarea activă a elevului în actul interpretării și contribuie la dezvoltarea unei relații autentice și personale cu textul literar. În acest mod, lectura devine nu doar un mijloc de informare, ci și o experiență formativă care modelează gândirea, sensibilitatea și identitatea intelectuală a tânărului cititor.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemei de cercetare.

Tema prezentei cercetări a fost abordată în literatura de specialitate într-o o serie de lucrări semnate de Edward de Bono [9; 10; 11], Vasile Flueraș [12], Constantin Șchiopu [40; 41; 42; 43; 44], Mielu Zlate [47], Constantin Postelnicu [38], Lucas Bill și Spencer Ellen [27], Gârboveanu Maria, Negoescu Victoria, Nicola Grigore, Onofrei Adriana, Roco Mihaela, Surdu Alexandru [15] ș.a. Menționăm că fiecare dintre acești autori a contribuit semnificativ la fundamentarea teoretică și aplicativă a conceptului de gândire laterală, prin punerea în evidență a rolului acesteia în dezvoltarea abilităților cognitive și creative ale elevilor. Astfel, Edward De Bono, referindu-se la specificul gândirii laterale, susține că procesele acesteia sunt radical opuse altor procese ale gândirii, autorul atrăgând atenția asupra distincției ce trebuie făcută între gândirea verticală și cea laterală, făcând și următoarea precizare: „Gândirea laterală nu este un atac asupra gândirii verticale, ci o metodă de a o face mai eficientă, adăugându-i creativitatea” [12, p. 24]. Preluând și dezvoltând ideile lui Edward de Bono, cercetătorul român Vasile Flueraș oferă argumente solide privind utilitatea îngemănării gândirii logice cu cea laterală. Pentru o mai bună înțelegere a diferențelor dintre acestea, a felului în care ele se completează reciproc, autorul sintetizează elementele specifice celor două tipuri de gândire, după cum apar în lucrarea lui De Bono, insistând și asupra câtorva principii, ce stau la baza stimulării gândirii laterale [12]. Abordând conceptul de gândire laterală, Mielu Zlate prezintă o clasificare amplă a

formelor de gândire, în cadrul acesteia evidențiindu-se și distincția dintre gândirea verticală și gândirea laterală [47].

Strategii relevante de instruire, aplicabile în procesul de dezvoltare a gândirii laterale sunt atestate și în lucrările autorilor Marin Stoica [39], Marilena Pavelescu [28], Ion Berca [3], în care se subliniază necesitatea abordării comunicative în interpretarea textelor literare, relevanța corelării instruirii cu procesele de cunoaștere, pentru a facilita învățarea autentică.

O preocupare esențială a didacticii literaturii ca știință a procesului de învățământ este legată de conceptele „educație literar-artistică", „formarea cititorului/interpretului", „receptarea operei literare". În ceea ce privește valorificarea conceptului de educație literar-artistică, și-au adus contribuția mai mulți cercetători din Republica Moldova: Vl. Pâslaru [30], C. Șchiopu [44], V. Goraș-Postică [15], M. Hadîrcă [16], M. Marin [24], S. Golubițchi [14], V. Popova [31], M. Vîlcu [45], D-T. Paga [25] etc.

Problema formării elevului-cititor a fost studiată de un șir de alți cercetători, precum: C. Parfene [27], A. Panfil [26], N. Eftimie [8], C. Cornea [5] etc.

Apreciind contribuția autorilor menționați la abordarea diverselor aspecte legate de receptare, de educația literar-artistică, precum și de formarea elevului-interpret al operei literare prin medierea gândirii laterale, constatăm în același timp următoarele stringențe/contradicții:

- pe de o parte, există numeroase și substanțiale abordări privind formarea cititorului de literatură artistică prin dezvoltarea și stimularea gândirii critice, a creativității, pe de altă parte, practic, lipsesc, cu mici excepții, studii teoretice și, în special, metodologice privind „predarea" gândirii laterale, fapt ce face posibilă tendința de „robotizare" a elevilor, determinată de teama acestora de a greși, implicit de o serie de bariere psihologice și/sau cognitive;
- actul educațional, prin plasarea elevului în cadrul unor algoritmi, scheme, structuri, rămâne în mare parte tributar paradigmei informativ-reproductive, în detrimentul stimulării gândirii laterale;
- însăși abordarea textului literar ca act de comunicare interactivă, rămâne tributară șablonului, algoritmului, dovadă fiind chiar itemii din testele de evaluare a competențelor elevilor pentru examenele de capacitate și de bacalaureat;
- necesitatea abordării educației literar-artistice a elevilor prin mijlocirea gândirii laterale, ca o alternativă viabilă în educație, în echilibru cu gândirea rațională.

În urma celor menționate, definim **problema cercetării**: Care sunt reperele epistemologice și metodologice ale formării elevului-interpret al operei literare prin dezvoltarea gândirii lui laterale?

Ipoteza cercetării: Formarea elevilor-interpreți ai operei literare prin stimularea

gândirii laterale va fi eficientă, dacă:

- activitatea lor literară-lectorală va fi întemeiată atât pe principiile educației literar-artistice, cât și pe cele ale receptării, care le oferă statutul de subiecți ai lecturii și interpretării operei literare;
- metodologia (activități, strategii, forme de organizare) aplicată de cadrele didactice va fi axată pe dezvoltarea gândirii laterale;
- va fi valorificat întreg potențialul lecțiilor interactive, de creație literară.

Scopul cercetării: fundamentarea teoretică și practic-experimentală a metodologiei de formare a elevului-interpret al operei literare prin stimularea gândirii laterale.

Obiectivele cercetării :

1. Identificarea cadrului conceptual (repere teoretice, estetice, literare și metodologice) al formării elevilor, în calitate de interpreți ai operei literare, prin stimularea gândirii laterale;
2. Diagnosticarea pre-experimentală a nivelului de dezvoltare literară și a gânduirii laterale a elevilor; inventarierea și analiza metodologiilor aplicate de cadrele didactice în procesul de formare a elevilor-interpeți prin stimularea gândirii laterale; analiza documentelor școlare reglatorii (curriculum, manuale) din perspectiva metodologiilor recomandate de autori prin dezvoltarea gândirii laterale ca factor definitoriu al formării intepreților.
3. Conceptualizarea modelului pedagogic de formare a elevilor interpreți de operă literară prin stimularea gândirii laterale.
4. Validarea experimentală a modelului pedagogic elaborat și analiza rezultatelor.
5. Formularea concluziilor și a recomandărilor relevante pentru optimizarea metodologiei de formare la elevi a competenței de interpretare prin dezvoltarea gândirii laterale.

Metodologia cercetării științifice

Cercetarea s-a realizat pe coordonatele epistemică, teoretică și praxiologică în baza teoriilor referitoare la receptarea operei literare: Iser W. [18], Jauss H. R. [19], Cornea P. [5], Vianu T. [46], la plăcerea textului: Barthes R. [2], la educația literar-artistică: Pâslaru Vl. [30], Șchiopu C. [43], la creativitate ca abilitate a minții de a face conexiuni neașteptate între concepte: Erika Landau [21], la gândirea laterală: Edward de Bono [9;10;11], Flueraș Vasile [12], la metodologia formării cititorului/ interpretului: Pavelescu M. [28], Ilie E. [17], Șchiopu C. [40,41,42,43,44], la evaluarea competenței literare și de comunicare: Goraș-Postică V. [15] Hadârcă M. [16].

Metode de cercetare: În cazul cercetării au fost utilizate metode teoretice (documentarea științifică, analiza și sinteza, generalizarea și sistematizarea, abstractizarea și modelarea teoretică), practice (proiectarea, experimentul pedagogic, chestionarul, studiul de caz,

observarea, compararea), hermeneutice (interpretarea surselor teoretice și a datelor experimentului), statistice și matematice (de prelucrare cantitativă, calitativă și comparativă a rezultatelor obținute, reprezentarea grafică).

Noutatea și originalitatea științifică prin cercetare constau în fundamentarea, elaborarea și validarea Modelului de formare a elevului interpet de opere literare, prin utilizarea unor tehnici de stimulare și dezvoltare a gândirii lui laterale în cadul unor activități de lectură, interpretare și de scriere creativă.

Problema științifică soluționată rezidă în identificarea și fundamentarea teoretică, elaborarea și validarea experimentală a metodologiei de formare a elevului interpret de operă literară în contextul unor activități de lectură, interpretare și de scriere creativă prin tehnici de stimulare a gândirii laterale, fapt ce a contribuit la formarea cititorului.

Valoarea teoretică a cercetării este argumentată de: abordarea și precizarea conceptelor „receptor", „elev-interpret", „competență literară", „gândire laterară", „tehnici de gândire laterală"; fundamentarea teoretică a metodologiei de formare a interpretului de operă literară, axate pe conceptele „activitate de lectură", „activitate de interpretare", „activitate de scriere creativă", „tehnici de scriere creativă", „elev - subiect al propriei activități de creație"; sintetizarea tendințelor generale ale profesorilor privind modul de formare a cititorilor prin dezvoltarea gândirii laterale.

Valoarea aplicativă a cercetării este validată de:

- modelul de valorificare/interpretare a textului literar, axat pe un sistem de principii literar-estetice, didactice și ale educației literar-artistice, pe activități de stimulare a gândirii laterale a elevilor, pe recunoașterea elevului ca subiect al actului de creație;
- stabilirea direcțiilor prioritare de ameliorare a practicilor metodologice cu privire la formarea cititorilor prin dezvoltarea gândirii laterale;
- examinarea manualelor de limba și literatura română în raport cu principiile metodologiei educației literar-artistice, implicit, ale formării interpretului prin stimularea gândirii laterale;
- diagnosticarea nivelurilor de dezvoltare literară a elevilor în funcție de aplicarea gândirii lor laterale în procesul de lectură, de interpretare a operelor literare și de scriere creativă;
- determinarea caracteristicilor profesionale ale cadrelor didactice de Limba și literatura română în ceea ce privește metodologia de formare a cititorilor prin stimularea gândirii lor laterale; elaborarea recomandărilor practice pentru modernizarea practicilor de formare profesională inițială și continuă a profesorilor în domeniul educației literar-artistice.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat în cadrul experimentului pedagogic de formare, desfășurat pe parcursul anilor de studii 2020-2025, la Școala Gimnazială „Explorator Teodor Gheorghe Negoiță" Sascut, structura Sascut-Sat, România. În experimentul de formare au fost implicați 80 de elevi din clasele gimnaziale și 30 de cadre didactice.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Rezultatele cercetării au fost discutate și aprobate în cadrul ședințelor comisiei de îndrumare, colocviilor, conferințelor științifice internaționale, naționale și județene, proiectelor, au fost valorificate prin publicații științifice la tema de cercetare, prin comunicări la conferințe naționale și internaționale, lecții publice desfășurate, la nivelul Cercului de limba și literatură română din județul Bacău, prin curriculumuri la decizia școlii (CDȘ-uri) avizate de inspectorii de specialitate ai Inspectoratului Școlar Județean Bacău, prin revista școlii „Creativitate fără vârstă", avizată de Inspectoratul Școlar Județean Bacău.

Publicații la tema tezei. Conținutul esențial al tezei a fost reflectat în 19 de articole științifice, dintre care 3 - în reviste științifice atestate în „Registrul revistelor științifice de profil" și auxiliare, 8 comunicări cu publicarea în culegerile conferințelor internaționale, 2 naționale, 4 județene, și 2 curriculumuri aprobate la nivel județean.

Volumul și structura tezei: adnotări în limbile română și engleză, introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, 206 de surse bibliografice, 27 de anexe. În total conține 152 de pagini text de bază, 37 de figuri și 8 tabele.

Cuvinte–cheie: elev, interpet, operă literară, formare, gândire laterală, tehnici de gândire laterală, club de lectură, intepretare, scriere creativă, comunicare, competențe literar-lectorale.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** sunt precizate actualitatea și importanța problemei abordate, ipoteza, scopul, obiectivele, noutatea și originalitatea, rezultatele științifice obținute în cercetare, semnificația teoretică, valoarea aplicativă a lucrării, implementarea și aprobarea rezultatelor cercetării, cuvintele-cheie.

În **Capitolul 1, Fundamente teoretice ale formării elevului- interpret al operei literare prin stimularea gândirii laterale**, sunt actualizate un șir de teorii și făcute mai multe precizări epistemologice asupra conceptelor-cheie „gândirea – fenomen psihic și proces cognitiv", gândirea laterală, „creativitatea". Teoriile respective sunt analizate în plan diacronic, din perspectiva definițiilor, opiniilor lansate de către diferiți specialiști din domeniile psihologiei, pedagogiei și teoriei literaturii.

Analiza conceptului de gândire și a tipologiei formelor sale de manifestare evidențiază complexitatea acestui proces cognitiv superior, esențial pentru cunoaștere, învățare și adaptare la realitate. Diversitatea definițiilor și a clasificărilor prezentate în literatura de specialitate - „o înlănțuire de acțiuni care îndeplinesc diferite funcții de ordin cognitiv" [34, p.94], „o succesiune de operații, care duc la dezvăluirea unor aspecte importante ale realității și la rezolvarea anumitor probleme" [6, p. 330], „gândirea este procesul psihic care se desfășoară într-un plan mintal, intern, subiectiv, uzând de judecăți, raționamente, operații cognitive, cu ajutorul cărora realizează o procesare profundă a realității" [47, p. 41], „o desfăşurare procesuală, cu grade mari de libertate pe verticala cunoaşterii şi pe axa timpului, pe verticala cunoaşterii evoluând, în corespundere cu psihologia cognitivă, în sens ascendent şi în sens descendent" [1, p. 89] - demonstrează faptul că gândirea reprezintă un sistem dinamic, rezultat al interacțiunii dintre operațiile cognitive, produsele mentale și conținuturile informaționale. Totodată, perspectiva psihologiei inteligenței, cea a psihologiei cognitiviste relevă rolul determinant al gândirii în rezolvarea problemelor și în dezvoltarea competențelor intelectuale. Totodată, perspectiva psihologiei inteligenței, cea a psihologiei cognitiviste relevă rolul determinant al gândirii în rezolvarea problemelor și în dezvoltarea competențelor intelectuale.

În contextul abordărilor din domeniul psihologiei a conceptului de gândire se înscrie și cel de gândire laterală versus gândire verticală, care descrie două modalități distincte de procesare a informației și de abordare a situațiilor problematice. Dominat de necesitatea unei „regândiri a gândirii", pornind de la ideea că gândirea nu reprezintă doar un instrument de analiză, ci și o formă de creație, Edward de Bono introduce în circuit, în 1967, conceptul de gândire laterală, pe care-l definește ca „un mod de folosire a minții, ca și gândirea logică, însă de alt tip" [10, p. 7]. Pornind de la ideea că eficiența minții în comunicarea unidirecțională cu mediul se naște tocmai din abilitatea de a crea modele, de a le depozita și de a le recunoaște, E. De Bono concluzionează că „scopul gândirii laterale e să depășească limitările, oferind mijloace pentru restructurare, pentru evitarea clișeelor, pentru combinarea informațiilor într-o manieră nouă, astfel încât să genereze idei noi" [9, p. 63]. Preluând și dezvoltând ideile lui Edward de Bono, cercetătorul român Vasile Fluieraș oferă argumente solide privind utilitatea îngemănării gândirii logice cu cea laterală. Pentru o mai bună înțelegere a diferențelor dintre acestea, a felului în care ele se completează reciproc, autorul V. Flueraș sintetizează elementele specifice celor două tipuri de gândire, după cum apar în lucrarea lui De Bono [12, p. 33].

Valorificând contribuțiile cercetătorilor vizați cu privire la elementele distinctive ale gândirii verticale și laterale, subliniem că aceste două dimensiuni cognitive, deși complementare, se bazează pe principii și finalități profund diferite, ambele fiind esențiale în

cadrul sistemului educațional contemporan. În primul rând, gândirea laterală are ca scop generarea unei noi direcții de explorare, orientându-se spre posibilități inedite, în timp ce gândirea verticală înaintează numai atunci când dispune de un traseu clar definit, bazat pe raționamente logice și verificabile. În acest sens, gândirea verticală urmează o progresie graduală, în care fiecare pas este atent evaluat pentru a-i asigura validitatea, pe când gândirea laterală operează prin salturi euristice, concentrându-se asupra rezultatului final și completând ulterior pașii intermediari. Mai mult, criteriul corectitudinii constituie un reper central în gândirea verticală, în timp ce gândirea laterală suspendă temporar această exigență, acordând prioritate creativității și obținerii unui rezultat pozitiv. În al doilea rând, gândirea verticală utilizează frecvent negația ca instrument logic de excludere a alternativelor eronate, în timp ce gândirea laterală se bazează pe afirmație și atitudine pozitivă, urmând principiul constructiv „Trebuie să pot!”. De asemenea, în timp ce gândirea verticală tinde să elimine informațiile sau ideile considerate neproductive, concentrându-se exclusiv asupra direcției stabilite, gândirea laterală valorifică intervențiile neașteptate, considerându-le potențiale surse de inovație. În final, dacă gândirea verticală se caracterizează prin analiză, precizie și rigoare logică, gândirea laterală este exploratorie, provocatoare, bazându-se nu pe certitudinea drumului, ci pe posibilitatea descoperirii unor soluții neconvenționale. Ambele forme de gândire, intercorelate, pot contribui decisiv la formarea unei mentalități educaționale flexibile și creative, capabile să răspundă provocărilor lumii contemporane.

Relația dintre creativitate și gândirea laterală reprezintă un punct central în psihologia cognitivă contemporană, ambele procese fiind asociate capacității individului de a genera soluții originale, de a depăși schemele mentale convenționale și de a reconstrui sensuri în contexte problematice complexe. Deși termenii nu sunt sinonimi, dinamica lor este profund interdependentă, iar literatura de specialitate subliniază că gândirea laterală constituie unul dintre mecanismele cognitive esențiale ale creativității. În plan comparativ, putem afirma că, deși folosesc terminologii diferite, Edward de Bono, J. P. Guilford și Arthur Koestler conturează aceeași idee: creativitatea este un proces emergent dintr-o reorganizare cognitivă – fie prin salturi laterale [11], fie prin divergență [50], fie prin bisociere [48], fie prin gândire asociativă [41]. Aceste mecanisme au în comun flexibilitatea mentală, capacitatea de a rupe linearitatea gândirii și disponibilitatea de a combina informații în moduri neașteptate. Gândirea laterală intervine, astfel, în etapele inițiale ale procesului creativ, în special în faza generării de idei. În acest moment, individul are nevoie de strategii care să permită depășirea blocajelor cognitive – un element analizat și de Edward de Bono, care sublinia necesitatea „perturbării deliberate a tiparelor” [10, p. 7]. Această perturbare este esențială în managementul

creativității: ea produce un spațiu mental care favorizează idei neconvenționale. Apoi, în etapele ulterioare ale procesului creativ (evaluare, selecție, dezvoltare), intervine gândirea logică, demonstrând că creativitatea nu este doar laterală, ci un echilibru între lateral și vertical.

Capitolul 2. Cadrul metodologic al formării elevului-interpret de operă literară prin stimularea gândirii laterale examinează reperele metodologice ale formării elevului-interpret de text literar prin intermediul stimulării gândirii laterale, având ca suport rezultatele experimentului de constatare și analiza critică a manualelor de limba și literatura română destinate învățământului gimnazial. Demersul vizează identificarea nivelurilor de competență interpretativă ale elevilor, a dificultăților cognitive și metodologice în procesul receptării textului literar, precum și a gradului de integrare a strategiilor de tip divergent în practica didactică actuală. Totodată, cercetarea a inclus analiza a patru manuale de limba și literatura română pentru clasele V–VIII, aprobate la nivel național și publicate în perioada 2017–2024. Obiectivul principal a constat în identificarea gradului de integrare a sarcinilor orientate spre gândirea laterală, creativitate interpretativă și flexibilitate cognitivă. Analiza acestor suporturi didactice relevă o predominanță a sarcinilor de tip reproductiv și algoritmic, în detrimentul celora cu potențial explorator și creativ. Deși sunt identificabile unele activități care pot fi asociate, tangențial, gândirii laterale, acestea nu configurează un cadru coerent de formare a competenței de interpretare creativă, fiind mai degrabă incidente izolate în structura manualelor.

Pentru a evalua nivelurile și deficiențele elevilor-interpreți de opere literare, am desfășurat un experiment de constatare, care a început în anul 2020 și a continuat până în 2022. În experiment au fost implicați 80 de elevi din clasele V-VIII ale Școlii Gimnaziale „Explorator Teodor Gheorghe Negoiță” din Sascut, dintre aceștia 40 fiind din Sascut-Sat și 40 de elevi din Păncești. De asemenea, în experimentul de constatare au fost implicate 30 de cadre didactice din școlile județului Bacău. Obiectivele urmărite au fost: a) identificarea nivelului competențelor de interpretare a textului literar la elevi; b) evidențierea dificultăților întâmpinate de elevi în procesul de comprehensiune și interpretare a textului literar; c) determinarea gradului de cunoaștere și utilizare de către profesori a strategiilor de stimulare a gândirii laterale în formarea elevului-interpret al operei literare.

Solicitați să intepreteze anumite aspecte ale textului literar prin diverse tehnici de gândire laterală, elevii, conform răpunsurilor date la itemii din testele aplicate, au demonstrat, în mare parte, un nivel preponderent reproductiv. Ei au reușit să redea informații și sensuri evidente din text, dar au întâmpinat dificultăți semnificative în exploatarea gândirii laterale. În paralel, analiza răspunsurilor cadrelor didactice a arătat că, deși acestea sunt, în mare parte, familiarizate cu conceptul de gândire laterală, aplicarea în practică este limitată. Tehnicile

menționate de cadrele didactice nu sunt utilizate sistematic și argumentat, iar majoritatea metodelor propuse nu sunt specifice studiului literaturii, ci au un caracter general, aplicabil și în alte discipline. Această discrepanță între cunoașterea teoretică și aplicarea practică indică necesitatea unei formări metodologice mai solide pentru cadrele didactice, precum și integrarea explicită a sarcinilor care să stimuleze gândirea laterală în procesul de interpretare literară, pentru a asigura dezvoltarea competențelor creative și critice ale elevilor.

Concluziile formulate în urma experimentului de constatare au determinat elaborarea unui model pedagogic de formare a elevului-interpret de opere literare prin stimularea gândirii laterale, care este alcătuit din trei componente fundamentale: componenta teoretică, ce include teoriile și principiile care fundamentează demersul propus; componenta metodologică, care integrează activități de lectură, interpretare și scriere creativă, precum și tehnici specifice gândirii laterale; componenta evaluativă, ce vizează criteriile, indicatorii și formele de evaluare a rezultatelor obținute. În ansamblu, modelul propune o abordare integrată, centrată pe descoperirea autonomă, flexibilitatea cognitivă și creativitatea elevului, urmărind ca rezultatul instruirii să fie formarea unui interpret capabil să înțeleagă, să interpreteze și să comunice sensurile operei literare într-o manieră critică și creativă, valorizând astfel atât dimensiunea estetică, cât și cea cognitiv-comunicativă a textului artistic (Figura 2.3).

În **Capitolul 3**, **Dimensiunea experimentală a formării elevului-interpret al operei artistice prin stimularea gândirii laterale**, este descris designul experimentului de formare, sunt analizate rezultatele obținute în urma aplicării modelului pedagogic, precum și ale experimentului de control.

Experimentul de formare a cuprins un număr de 40 de elevi și 30 de cadre didactice din cadrul Școlii Gimnaziale „Explorator Teodor Gheorghe Negoiță” din Sascut, județul Bacău și s-a desfășurat în perioada 2020-2025.

Pentru soluționarea problemei de cercetare, am valorificat un ansamblu de activități de lectură, interpretare și scriere creativă (în total 10 tipruri de activități), concepute în conformitate cu obiectivele studiului și orientate spre stimularea gândirii laterale. Fiecare tip de activitate a fost proiectată și desfășurată prin valorificarea unei strategii specifice de stimulare a gândirii laterale, selectate în funcție de obiectivele urmărite și de particularitățile conținuturilor abordate. Activitățile au avut un caracter deschis, în sensul că fiecare s-a desfășurat în una sau mai multe ședințe.

Dintre strategiile din sfera gândirii laterale aplicate în cadrul activităților au fost aplicate următoarele: a) Generarea alternativelor; b) Generarea de ipoteze, c) Generarea de alternative

prin formularea de predicții, d) Generarea de alternative prin descriere, e) Generarea de alternative prin amplificarea complexității unui model; f) Contestarea presupozițiilor; g) Suspendarea judecății; h) Identificarea ideilor dominante și a factorilor esențiali; i) Fracționarea; î) Transformarea situațiilor favorabile în nefavorabile și invers; k) Analogia; l) Alegerea punctului de acces; m) Concepte, diviziuni și polarizări; n) Stimularea aleatorie; o) Blocajul; p) Tehnica diminuării și a amplificării; r) Omisiunea și Rearanjarea; s) Tehnica concentrării atenției; ș) Pălăriile gânditoare; t) „De ce?"; ț) Descrierea și rezolvarea problemelor etc.

Prelucrarea datelor experimentale s-a efectuat prin metode statistice, hermeneutice, prin sinteză teoretică, producătoare de concluzii.

Valorile performate de elevii lotului experimental, demonstrate de ei în procesul și la finele activității de interpretare a textului literar „Tezeu și Minotaurul" prin tehnica generării de alternative pornind de la situații, personaje (activitatea nr 1) arată în felul următor: 88% dintre elevi au fost în stare să propună idei alternative pornind de la un moment sau altul al acțiunii legendei, 9% au propus idei alternative, dar au întâmpinat dificultăți în argumentare, 3 % dintre elevi n-au fost în stare să propună idei, motivând că sunt de acord cu varianta scriitorului. (Figura 3.1.)

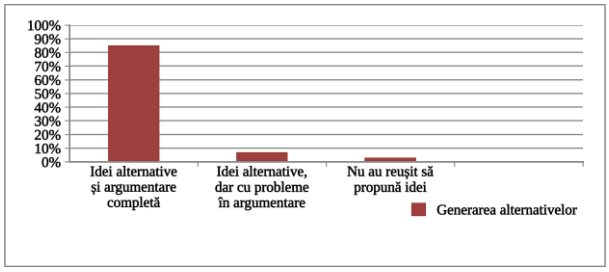

Figura 3.1: Capacitatea elevilor de a emite idei alternative

Rezultatelele obținute în urma lecturii, interpretării textului „Fahrenheit 451" de Ray Bradbury (activitatea nr.2), în care elevii au fost invitați să identifice comportamente și trăsături de caracter ale personajelor, precum și situațiile-limită în care acestea se află, pentru ca mai apoi să le amplifice sau să le modifice prin introducerea unor elemente noi (situații, trăsături de

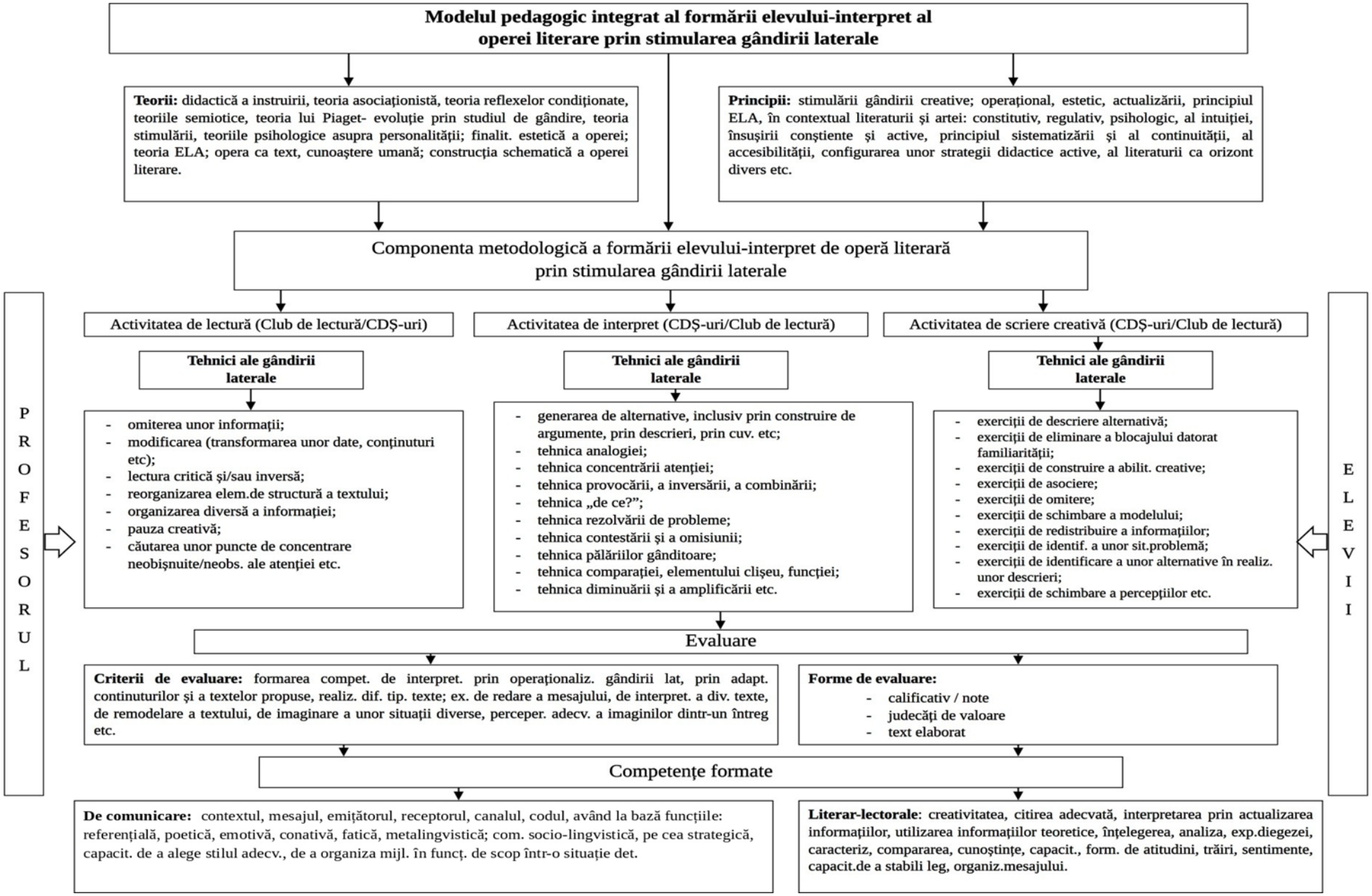
Modelul pedagogic integrat al formării elevului-interpret al operei literare prin stimularea gândirii laterale
Teorii: didactică a instruirii, teoria asociaţionistă, teoria reflexelor condiţionate, teoriile semiotice, teoria lui Piaget- evoluţie prin studiul de gândire, teoria stimulării, teoriile psihologice asupra personalităţii; finalit. estetică a operei; teoria ELA; opera ca text, cunoaştere umană; construcţia schematică a operei literare.
Principii: stimulării gândirii creative; operaţional, estetic, actualizării, principiul ELA, în contextual literaturii şi artei: constitutiv, regulativ, psihologic, al intuiţiei, însuşirii conştiente şi active, principiul sistematizării şi al continuităţii, al accesibilităţii, configurarea unor strategii didactice active, al literaturii ca orizont divers etc.
Componenta metodologică a formării elevului-interpret de operă literară prin stimularea gândirii laterale
PROFESORUL
Activitatea de lectură (Club de lectură/CDŞ-uri)
Activitatea de interpret (CDŞ-uri/Club de lectură)
Activitatea de scriere creativă (CDŞ-uri/Club de lectură)
Tehnici ale gândirii laterale
- omiterea unor informaţii;
- modificarea (transformarea unor date, conţinuturi etc);
- lectura critică şi/sau inversă;
- reorganizarea elem.de structură a textului;
- organizarea diversă a informaţiei;
- pauza creativă;
- căutarea unor puncte de concentrare neobişnuite/neobs. ale atenţiei etc.
Tehnici ale gândirii laterale
- generarea de alternative, inclusiv prin construire de argumente, prin descrieri, prin cuv. etc;
- tehnica analogiei;
- tehnica concentrării atenţiei;
- tehnica provocării, a inversării, a combinării;
- tehnica „de ce?";
- tehnica rezolvării de probleme;
- tehnica contestării şi a omisiunii;
- tehnica pălăriilor gânditoare;
- tehnica comparaţiei, elementului clişeu, funcţiei;
- tehnica diminuării şi a amplificării etc.
Tehnici ale gândirii laterale
- exerciţii de descriere alternativă;
- exerciţii de eliminare a blocajului datorat familiarităţii;
- exerciţii de construire a abilit. creative;
- exerciţii de asociere;
- exerciţii de omitere;
- exerciţii de schimbare a modelului;
- exerciţii de redistribuire a informaţiilor;
- exerciţii de identif. a unor sit.problemă;
- exerciţii de identificare a unor alternative în realiz. unor descrieri;
- exerciţii de schimbare a percepţiilor etc.
ELEVII
Evaluare
Criterii de evaluare: formarea compet. de interpret. prin operaţionaliz. gândirii lat, prin adapt. continuturilor şi a textelor propuse, realiz. dif. tip. texte; ex. de redare a mesajului, de interpret. a div. texte, de remodelare a textului, de imaginare a unor situaţii diverse, perceper. adecv. a imaginilor dintr-un întreg etc.
Forme de evaluare:
- calificativ / note
- judecăţi de valoare
- text elaborat
Competenţe formate
De comunicare: contextul, mesajul, emiţătorul, receptorul, canalul, codul, având la bază funcţiile: referenţială, poetică, emotivă, conativă, fatică, metalingvistică; com. socio-lingvistică, pe cea strategică, capacit. de a alege stilul adecv., de a organiza mijl. în funcţ. de scop într-o situaţie det.
Literar-lectorale: creativitatea, citirea adecvată, interpretarea prin actualizarea informaţiilor, utilizarea informaţiilor teoretice, înţelegerea, analiza, exp.diegezei, caracteriz, compararea, cunoştinţe, capacit., form. de atitudini, trăiri, sentimente, capacit.de a stabili leg, organiz.mesajului.

caracter), menite să transforme cursul acțiunii originale sunt următoarele: 67% au propus alternative și argumente, 24% au propus alternative, dar au avut probleme de argumentare, 9% - au propus alternative nerelevante pentru interpretarea textului (Figura 3.2.).

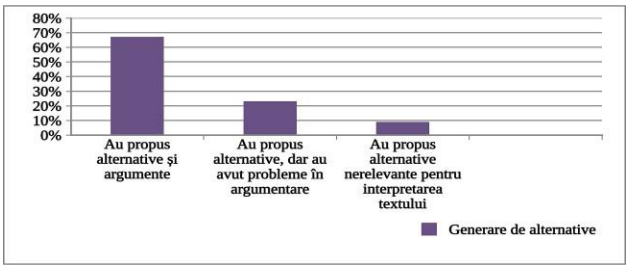

Figura 3.2. Capacitatea elevilor de a genera alternative prin amplificarea complexității textului literar

Axată pe scriere creativă, activitatea nr. 3, a evidențiat eficiența tehnicii de stimulare a gândirii laterale prin introducerea unor situații noi și neprevăzute în mitul „Tezeu și Minotaurul". Prin reinterpretarea mitului clasic, elevii au găsi soluții originale în fața unor circumstanțe imposibile, cum ar fi confruntarea cu patru Minotauri sau obținerea victoriei prin înțelepciune, fără a se baza exclusiv pe forță. Prin tehnica analogiei, ca strategie de stimulare a gândirii laterale (activitatea nr. 4), s-a urmărit dezvoltarea capacității elevilor de a transfera întâmplările din mitul „Tezeu și Minotaurul" în situații analoage, ce pot fi regăsite în viața cotidiană. Rezolvarea sarcinilor, prin tehnica respectivă, a declanșat diverse analogii: obstacolul periculos (Minotaurul) care trebuie depășit a fost comparat cu „un animal sălbatic într-o pădure apărut în fața omului", lupta cu Minotaurul a fost asemănată cu „modul de a reacționa rapid la situații neașteptate din natură: o furtună bruscă sau pierderea orientării într-un traseu montan". Impactul activității de interpretare a schiței „Dl Goe" de I. L. Caragiale prin generarea alternativelor·cu privire la locul desfășurării acțiunii (activitatea nr. 5), precum și al celei în care elevii au fost solicitați să găsească alternative prin descriere (activitatea nr. 6), a fost semnificativ în ceea ce privește scenariile propuse de elevi. În cadrul acestor activități, elevii au demonstrat capacitatea de a observa detaliile descriptive, înțelegând cum acestea conturează atmosfera și caracterizarea personajelor, au exersat gândirea critică și laterală, au conștientizat că o schimbare a unui element descriptiv poate modifica semnificația întregului text sau modul în care cititorul percepe eroul și lumea basmului. Valorificarea scrierii creative ca instrument de interpretare literară, prin aplicarea tehnicii generării de alternative în procesul de transformare a situațiilor favorabile în situații nefavorabile și invers (activitatea nr. 7), a contribuit la aprofundarea înțelegerii structurii narative și a relației dintre evenimentele prezentate și efectele acestora asupra personajelor. Reconfigurarea unor secvențe din textul literar „Căprioara" de Emil Gârleanu a stimulat analiza cauzală, anticiparea consecințelor și

explorarea unor posibile variante de evoluție a acțiunii. Totodată, această abordare a favorizat dezvoltarea flexibilității cognitive și formularea unor interpretări personale, bazate pe restructurarea creativă a conținutului operei literare.

Aplicarea tehnicii „Pălăriilor gânditoare" (Activitatea nr. 8) a condus la o creștere semnificativă a capacității elevilor de a identifica faptele și evenimentele principale din legendă (de la 41% la 89% dintre elevi), de a exprima emoțiile personajelor (creșterea elevilor cu performanță ridicată de la 20% la 60%. De asemenea, elevii au generat în medie 3 - 8 alternative creative – aproape de trei ori mai multe decât la etapa de până la aplicarea tehnicii – și 78% dintre ei au formulat argumente coerente susținute textual, ceea ce atestă transformarea lor în interpreți activi.

Compararea rezultatelor obținute înainte și după aplicarea tehnicii formulării de ipoteze (activitatea 9) a indicat o evoluție semnificativă a competențelor interpretative ale elevilor. Astfel, procentul elevilor capabili să formuleze interpretări personale argumentate a crescut de la 34% la 64%, iar utilizarea consecventă a argumentelor textuale s-a dublat aproape, de la 31% la 69%. (Figura nr.3.3.) Aceste date confirmă eficiența tehnicii în stimularea gândirii laterale și în formarea elevului ca interpret activ al operei literare.

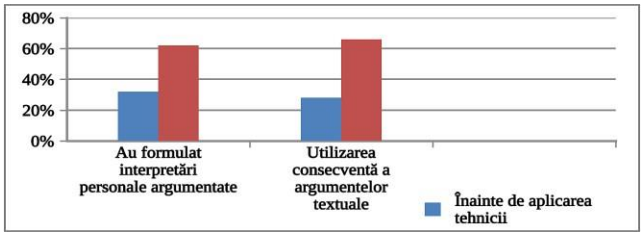

Figura 3.3. Rezultatele elevilor obținute în urma aplicării tehnicii formulării de ipoteze

Aplicarea tehnicii „De ce?" în interpretarea schiței *D-l Goe* de I. L. Caragiale (activitatea nr. 10) s-a dovedit un demers didactic cu valoare formativă ridicată, întrucât a facilitat trecerea elevilor de la o lectură superficială, centrată pe comic și pe succesiunea întâmplărilor, la o lectură reflexivă, analitică și axiologică. Pentru a proba rezultatele experimentului de formare a fost desfășurat un experiment de control, care a implicat elevii din lotul de formare, precum și de la Școala Gimnazială Pănceşti (lotul de control, 40 de elevi).

Experimentul respectiv a urmărit să evidențieze, prin realizarea unor obiective concrete și măsurabile, care să reflecte atât procesul de învățare, cât și rezultatele obținute, în ce măsură strategiile specifice gândirii laterale au fost integrate ca achiziții ale elevilor. Astfel, obiectivele urmărite în cadrul experimentului de control au vizat: a) identificarea și formularea unor răspunsuri alternative la situațiile prezentate în textul literar, prin explorarea mai multor perspective interpretative; b) redactarea de enunțuri și texte care să reflecte creativitate,

flexibilitate și originalitate în gândire; c) stimularea generării de modele și soluții alternative prin valorificarea strategiilor și tehnicilor specifice gândirii laterale; d) dezvoltarea capacității de construire a unor argumente coerente și pertinente în susținerea propriilor interpretări; e) aplicarea principiilor gândirii laterale în procesul de analiză, reorganizare și reinterpretare a informației literare; f) depășirea interpretărilor convenționale și formularea unor perspective originale asupra textului literar.

Evaluarea performanțelor elevilor a fost realizată pe baza unor criterii clare și precise, menite să surprindă atât competențele cognitive, cât și creativitatea în interpretare: a) capacitatea de a explora multiple rute și perspective pentru a găsi răspunsuri originale la probleme literare (generare de alternative); b) aptitudinea de a produce schimbarea și de a depăși blocajul cauzat de familiaritate cu textele literare (blocaj determinat de familiaritate); c) abilitatea de a identifica și aplica analogii relevante care să genereze noi moduri de rezolvare a situațiilor din text (analogie); d) utilizarea eficientă a conceptelor și comparațiilor independente de contextul imediat al problemei, pentru a stimula reflecția laterală; e) capacitatea de a selecta și urmări puncte de acces alternative în text, analizând rezultatul acestor rute interpretative (punctul de acces); f) modificarea deliberată a circumstanțelor pentru a stimula restructurarea și reinterpretarea textului (stimularea aleatorie); g) crearea de aranjamente neașteptate, amânând judecata, pentru a permite emergența unor perspective inovative (instrumentul PO); h) obținerea unui nou aranjament al mesajului pentru a provoca restructurarea modelului inițial al interpretării (fracționarea); i) progresul elevilor în deprinderile de interpretare a textului literar, evaluat prin coerență, argumentare și capacitatea de a susține puncte de vedere originale.

Modalitățile de control au fost diverse și complementare, menite să ofere o imagine complexă asupra eficienței tehnicilor aplicate. Acestea au inclus: analiza răspunsurilor elevilor, observația directă a comportamentului în activitățile de interpretare, aplicarea de chestionare, utilizarea metodei biografice pentru a identifica experiențele anterioare de lectură, teste de aptitudini și capacități, desfășurarea experimentelor și analiza interpretărilor realizate prin texte create și itemi rezolvați. Repetarea probelor a asigurat validitatea rezultatelor și a permis evidențierea progresului continuu. Măsurarea rezultatelor s-a realizat prin note, calificative și judecăți de valoare exprimate de elevi în cadrul dezbaterilor, completate de observațiile profesorilor privind capacitatea de a genera alternative, de a aplica analogii și de a formula argumente coerente. În acest fel, experimentul de control a oferit o imagine clară asupra modului în care aplicarea sistematică a strategiilor de gândire laterală contribuie la formarea elevului ca interpret activ al operei literare, capabil să relaționeze între faptele textului,

consecințe, context și posibile alternative interpretative.

Fiecare dintre cele trei teste de evaluare propuse elevilor în cadrul experimentului de control a inclus itemi de interpretare a operelor literare prin tehnici de manifestare a gândirii laterale. În cazul aplicării tehnicii *Contestarea faptelor/personajelor* elevilor li s-a solicitat să identifice ce ar putea să fie contestat într-o situație concretă din operă și să propună modalități de îmbunătățire sau de schimbare („Tezeu și Minotaurul"). Analiza răspunsurilor grupului experimental a evidențiat rezultate semnificative, care reflectă în mod clar eficiența tehnicii aplicate. Astfel, 83% dintre elevi au indicat o soluție completă, abordând atât modul de gestionare a Minotaurului pentru a nu fi ucis, cât și evitarea obligativității regelui Atenei de a plăti tributuri sub formă de fete și băieți. 11% dintre elevi au propus o soluție parțială, vizând doar protejarea Minotaurului, fără a considera și impactul asupra regelui Atenei. 6% au oferit răspunsuri superficiale, care nu au demonstrat o analiză profundă a situației. În contrast, rezultatele grupului de control au relevat o distribuție mai puțin favorabilă: 25% dintre elevi au propus soluții complete, incluzând ambele aspecte ale problemei; 36% au oferit răspunsuri parțiale, limitându-se la protejarea Minotaurului; 22% au furnizat răspunsuri superficiale, iar 17% nu au oferit niciun răspuns, evidențiind un nivel mai scăzut de implicare și de mobilizare a gândirii critice. Rezultatele sunt evidențiate în cadrul figurilor 3.4 și 3.5.

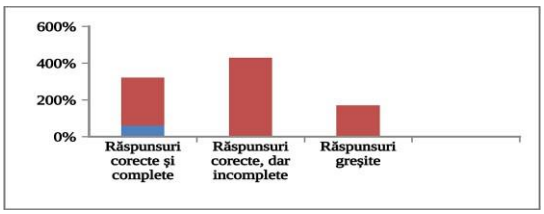

Figura 3.4. Capacitatea elevilor de a propune alternative de comportament al personajului (clasele experimentale)

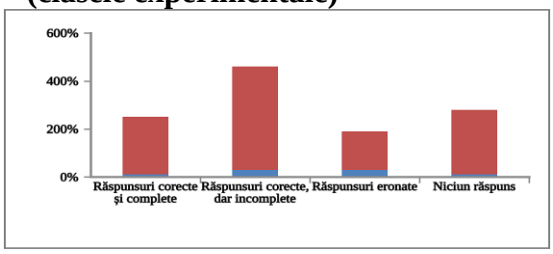

Figura 3.5. Capacitatea elevilor de a propune alternative de comportament al personajului (clasele de control)

Un alt item a evaluat capacitatea elevilor de a inversa rolurile personajelor și de a construi interpretări alternative ale textului. Răspunsurile elevilor din lotul experimental au evidențiat un nivel ridicat de creativitate, flexibilitate interpretativă și argumentare, în timp ce variantele formulate de elevii din lotul de control s-au caracterizat prin reproducerea conținutului operei, argumentare redusă și dificultăți în restructurarea semnificațiilor narative. Rezultatele statistice

confirmă eficiența tehnicilor de stimulare a gândirii laterale: 78% dintre elevii lotului experimental au realizat inversări pertinente și argumentate ale rolurilor personajelor, comparativ cu doar 23% dintre elevii lotului de control. Rezultatele, sintetizate în figurile 3.6 și 3.7, confirmă impactul diferențiat al aplicării tehnicilor de stimulare a gândirii laterale asupra dezvoltării elevilor ca interpreți activi ai operei literare.

Figura 3.6. Capacitatea elevilor de a inversa rolurile personajelor din textul „Tezeu și Minotaurul”

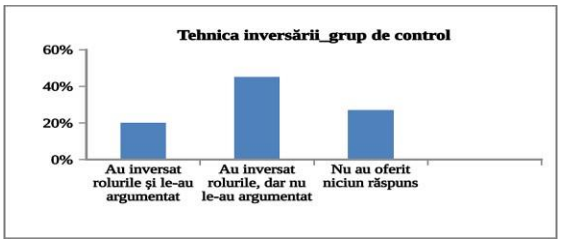

Figura 3.7. Capacitatea elevilor de a inversa rolurile personajelor din textul „Tezeu și Minotaurul”

Itemul al patrulea a urmărit capacitatea elevilor de a combina și restructura informațiile din text prin imaginarea unor scenarii alternative privind destinul lui Tezeu, valorificând relațiile cauză–efect și implicațiile morale ale acțiunilor personajelor. Răspunsurile elevilor din lotul experimental au evidențiat interpretări complexe și argumentate, în timp ce cele ale elevilor din lotul de control au rămas predominant descriptive și reproductive, diferențele fiind confirmate și statistic prin procentul superior de răspunsuri complete înregistrat în grupa experimentală, 80%, comparativ cu 47% (figurile 3.8. și 3.9):

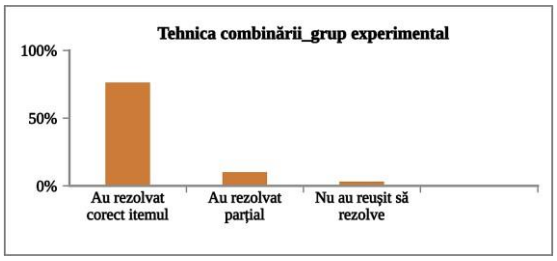

Figura 3.8. Capacitatea elevilor de a combina idei, fapte într-un ansamblu

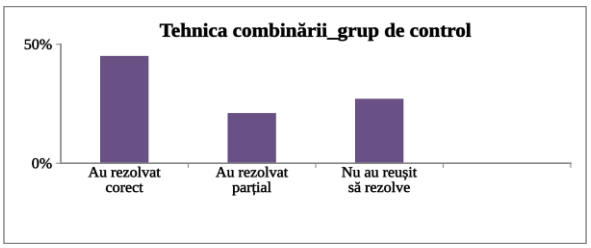

Figura 3.9. Capacitatea elevilor de a combina idei, fapte într-un ansamblu

Pornind de la textul-suport „Platanos” de Doina Ruști, elevii au fost solicitați să îi atribuie personajului Platanos o trăsătură de caracter pe care acesta să o manifeste în situația în care află că Sisinel e în pericol. Totodată, elevii au fost invitați să-și imagineze comportamentul lui Platanos, recurgându-se la tehnica *Restructurarea modelului prin reorganizarea și/sau includerea unor comportamente noi ale personajelor*. În cadrul grupei experimentale, majoritatea elevilor – 84 % – au rezolvat complet itemul, 10 % l-au rezolvat parțial, iar 6 % nu au reușit să ofere un răspuns complet. Elevii din clasa de control au înregistrat următoarele rezultate: 51 % răspunsuri corecte și complete, 24 % răspunsuri incomplete și 25 % răspunsuri incorecte.

Un alt obiectiv al experimentului a vizat evaluarea capacității elevilor de a formula opinii argumentate cu privire la comportamentul și deciziile personajelor literare. Răspunsurile elevilor din lotul experimental s-au remarcat printr-un grad mai ridicat de nuanțare și reflecție. Astfel, 79 % din numărul total de respondenți din grupele exeperimentale au oferit răspunsuri complete, 12 % răspunsuri incomplete, iar 9 % răspunsuri vagi, fără sens. În grupele de control, doar 17 % au oferit răspunsuri reprezentative, 69 % au dat răspunsuri generale, iar 14% nu au oferit niciun răspuns, (figurile 3.10. și 3.11):

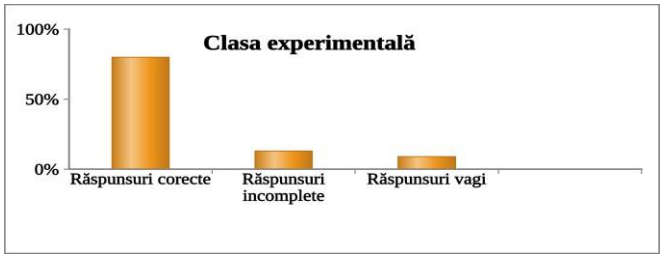

Figura 3.10. Capacitatea de a formula opinii în rezolvarea unei probleme

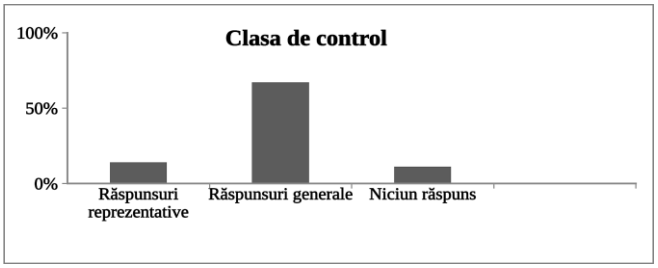

Figura 3.11. Capacitatea de a formula opinii în rezolvarea unei probleme

Aplicarea tehnicii „Generarea de alternative prin diminuarea complexității unui model”, valorificată pe baza textului *Popa Tanda* de Ioan Slavici, a evidențiat capacitatea elevilor de a identifica soluții alternative pentru ameliorarea comportamentului preotului Trandafir. Răspunsurile elevilor din lotul experimental au demonstrat o înțelegere aprofundată a relației dintre personaj și comunitate, 82% dintre aceștia formulând răspunsuri complete și creative, 11% au formulat răspunsuri inovatoare, dar incomplete, 7% au răspuns evaziv, fără o legătură clară cu cerința. În lotul de control, doar 31% dintre elevi au oferit răspunsuri complete și creative, 45% au formulat răspunsuri inovatoare, însă incomplete, iar 24% au prezentat răspunsuri lipsite de coerență sau de relevanță pentru sarcina propusă.

Cât privește capacitatea elevilor de a genera alternative prin amlificarea modelului/ textului literar, 82 % dinitre elevii din clasele experimentale au răspuns corect și complet, 12 % - corect, dar incomplet, iar 6 % - nesemnificativ. În clasele de control, 38 % au răspuns corect și complet, 47 % - corect, dar incomplet, - 15 % - nesemnificativ.

Aplicarea tehnicii „Generarea de alternative prin omiterea unor informații, situații sau elemente din opera literară” a urmărit dezvoltarea capacității elevilor de a reconfigura sensurile textului și de a anticipa evoluții alternative ale personajelor. Din punct de vedere cantitativ, în clasele experimentale, 83% dintre elevi au formulat răspunsuri libere, coerente și cu o conexiune creativă clară la situația analizată, 12% au oferit răspunsuri creative, însă insuficient corelate cu problema propusă, iar 5% au formulat răspunsuri confuze. În clasele de control, 48% dintre elevi au răspuns ținând cont de situația analizată, 31% au propus răspunsuri aparent creative, dar fără o raportare clară la problematica textului, iar 21% au oferit răspunsuri neclare, fapt ce indică un nivel mai redus de coerență interpretativă și de operare cu ipoteze alternative.

Sintetizând, putem afirma că rezultatele experimentului de control, în general, demonstrează că elevii din lotul experimental au dezvoltat competențe interpretative semnificativ superioare celor din lotul de control, manifestând capacitatea de a analiza, restructura și interpreta textul literar. Activitățile desfășurate cu elevii din lotul experimental au facilitat generarea de alternative creative, formularea argumentelor coerente și aplicarea flexibilă a judecății critice, consolidând rolul elevului ca interpret activ și reflexiv. În contrast, lotul de control a prezentat abordări rigide, limitate la lectura literală și la reproducerea mecanică a textului, cu un nivel scăzut de implicare cognitivă și creativă. Rezultatele statistice confirmă diferențe semnificative dintre grupuri, evidențiind eficiența tehnicilor aplicate în stimularea gândirii laterale și în dezvoltarea capacității de anticipare a consecințelor, precum și a flexibilității cognitive. Integrarea sistematică a acestor strategii s-a dovedit esențială pentru

formarea competențelor literar-lectorale și comunicative, oferind elevilor instrumente pentru interpretarea inovativă și argumentată a textului.

În **Concluzii și recomandări** sunt prezentate rezultatele științifice și metodologice ale cercetării. Recomandările metodologice sunt adresate conceptorilor de curriculum, de manuale școlare, cercetătorilor și formatorilor din domeniul educației literar-artistice, al receptării și interpretării literare, profesorilor-practicieni.

Cercetarea respectivă a soluționat o problemă științifică foarte importantă: stabilirea reperelor epistemologice și metodologice ale formării elevilor-interpreți de opere literare prin stimularea gândirii laterale.

Valorile principale ale cercetărrii sunt sistematizate în următoarele concluzii:

1. Implementarea și analiza teoretică a conceptului de gândire laterală relevă caracterul său inovator și complementar gândirii verticale. Or gândirea laterală nu se limitează la raționamentul logic sau secvențial, ci presupune explorarea alternativelor, flexibilitate cognitivă și restructurarea modelelor mentale existente, generând soluții creative și originale. Aceasta valorifică asocierea liberă, intuiția și imaginația, contribuind la dezvoltarea unei gândiri complexe, capabile să se adapteze la situații noi și să depășească blocajele cognitive generate de rutină. Studiile și teoriile conexe subliniază importanța gândirii laterale ca instrument esențial pentru stimularea creativității, explorarea problemelor din perspective multiple și pentru formarea unei mentalități deschise, capabile să integreze tradiția cu inovația.

2. Gândirea laterală se conturează ca o paradigmă cognitivă esențială în procesul de formare și interpretare a sensului operei literare, oferind cititorului posibilitatea de a explora multiple perspective asupra textului. În cadrul lecturii literare, gândirea laterală facilitează descifrarea sensurilor implicite, reconstrucția semnificațiilor și negocierea interpretărilor, prin stimularea reflecției critice și a imaginației. Procesul de comprehensiune devine astfel un demers activ și interactiv, în care cititorul se angajează nu doar în descifrarea literală, ci și în explorarea posibilităților multiple de înțelegere. Integrarea acestei forme de gândire în educație sprijină dezvoltarea flexibilității cognitive, contribuind la formarea unor indivizi capabili să rezolve probleme complexe și să se adapteze la contexte diverse.

3. Relația dintre creativitate și gândirea laterală este una de interdependență structurală. Gândirea laterală este mecanismul cognitiv care generează potențialul creativ, iar creativitatea este efectul procesual global al acestui mecanism. Creativitatea nu este doar inspirație spontană, ci rezultatul unor strategii mentale fundamentate pe flexibilitate, restructurare cognitivă și capacitatea de a aborda problemele din perspective alternative.

Gândirea laterală reprezintă, astfel, unul dintre instrumentele cele mai valoroase pentru dezvoltarea gândirii creative în orice domeniu – de la artă și știință la educație, management și inovație tehnologică. Interacțiunea dintre creativitate și gândirea laterală devine un principiu de bază pentru conceperea strategiilor educaționale inovative.

4. Analiza manualelor școlare, a răspunsurilor elevilor și a practicilor didactice atestate în cadrul experimentului de constatare evidențiază existența unui decalaj semnificativ între finalitățile curriculare declarate și realitățile instruirii literare. Predominanța exercițiilor cu răspuns prestabilit și orientarea preponderent reproductivă a sarcinilor de lucru limitează dezvoltarea autonomiei interpretative și a flexibilității cognitive a elevilor. Nivelul preponderent reproductiv al interpretărilor formulate de elevi confirmă faptul că gândirea laterală nu este suficient valorificată ca instrument cognitiv în lectura literară. În același timp, discrepanța dintre familiarizarea teoretică a cadrelor didactice cu acest concept și aplicarea sa metodologică indică necesitatea unei reconceptualizări a formării inițiale și continue a profesorilor. În acest context, devine imperativă restructurarea manualelor și a strategiilor didactice, astfel încât acestea să includă explicit sarcini deschise, problematizante și creative, capabile să stimuleze explorarea pluralității de sensuri și să transforme interpretarea literară într-un proces activ, reflexiv și personalizat.

5. Modelul pedagogic al formării elevului ca interpret al operei literare prin stimularea gândirii laterale se conturează ca o soluție integratoare, capabilă să răspundă limitelor identificate în practica educațională curentă. Prin articularea coerentă a fundamentelor teoretice, a principiilor pedagogice și estetico-literare și a componentelor metodologice, acest model propune o schimbare de paradigmă de la receptarea pasivă a textului la interpretarea activă, creativă și critică. Accentul pus pe descoperirea autonomă, pe flexibilitatea cognitivă și pe valorificarea experienței personale a elevului susține dezvoltarea competențelor literar-lecturale și de comunicare într-o manieră funcțională și durabilă. Integrarea sistematică a unor strategii de stimulare a gândirii laterale permite nu doar monitorizarea progresului, ci și consolidarea unei relații autentice cu textul literar. În ansamblu, modelul propus oferă premise solide pentru modernizarea didacticii literaturii, contribuind la formarea unui interpret capabil să construiască sensuri multiple, să comunice reflexiv și să valorizeze dimensiunea estetică a operei literare în interacțiune cu exigențele cognitive și culturale ale societății contemporane.

6. Designul experimentului de formare se configurează ca un cadru pedagogic integrat și coerent, orientat spre formarea elevului ca interpret activ și reflexiv al operei literare. Structurarea demersului pe dimensiuni complementare - lectură, interpretare și scriere

creativă - favorizează articularea înțelegerii textuale cu elaborarea de perspective originale, susținând însușirea și operarea cu procese interpretative complexe. În ansamblu, acest design pedagogic susține dezvoltarea metacogniției, a flexibilității cognitive și a creativității interpretative, contribuind la formarea unui cititor capabil să relaționeze sensuri, contexte și perspective într-un demers analitic argumentat.

7. Experimentul de formare confirmă că organizarea sistematică și susținută a activităților de lectură, interpretare și scriere creativă, prin explorarea gândirii laterale, favorizează transformarea achizițiilor teoretice în competențe funcționale de interpretare literară. Cadrul pedagogic implementat, prin intermediul cursurilor opționale și al Clubului de lectură, evidențiază necesitatea continuității și coerenței în formarea competențelor interpretative, transformând lectura într-un proces interactiv, creativ și personalizat. Experimentul de formare reconfirmă relevanța acestui model educațional integrat, orientat spre autonomie intelectuală și spre formarea competențelor transversale.

8. Rezultatele experimentului de control demonstrează diferențe semnificative între lotul experimental și cel de control, în favoarea elevilor implicați în modelul pedagogic propus. Elevii din lotul experimental au manifestat competențe interpretative superioare, concretizate în capacitatea de analiză aprofundată, restructurare a sensurilor și formulare de interpretări argumentate și originale. Activitățile desfășurate au facilitat generarea de alternative, exercitarea judecății critice și valorificarea flexibilă a perspectivelor interpretative, consolidând rolul elevului ca interpret activ și responsabil. În contrast, elevii din lotul de control au manifestat abordări predominant reproductive, centrate pe lectura literală și pe reproducerea informației, cu un nivel redus de implicare cognitivă și creativă. Datele statistice confirmă eficiența demersului experimental în dezvoltarea flexibilității cognitive, a capacității de anticipare și a competențelor literar-lectorale și comunicative. În concluzie, modelul pedagogic testat se dovedește pertinent și eficient, oferind premise solide pentru formarea unui cititor-interpret autonom, capabil să opereze critic și creativ cu multiple perspective asupra operei literare.

Recomandări practice:

1. **Conceptorilor de curriculum** (și de piese curriculare): integrarea explicită și progresivă a obiectivelor privind formarea interpretului de literatură artistică și stimularea gândirii laterale, prin structuri curriculare flexibile, care să susțină lectura reflexivă, interpretarea multiplă și creativitatea elevilor.

2. **Profesorilor de limba și literatura română**: proiectarea unor demersuri didactice centrate pe interpretarea activă a textului literar, prin valorificarea sarcinilor deschise și a

situațiilor problematizante, în vederea stimulării gândirii laterale și a formării cititorului autonom, capabil de reflecție critică și interpretare creativă.

3. **Cercetătorilor din domeniul educației literar-artistice**: aprofundarea investigațiilor privind rolul gândirii laterale în dezvoltarea competențelor interpretative, prin studii empirice și modele teoretice care să evidențieze corelațiile dintre creativitate, receptare literară și performanță educațională.

BIBLIOGRAFIE

1. ANIȚEI M. *Fundamentele psihologiei*. *Mecanisme psihice cognitive.* București: Editura Universitară, 2010. 490 p. ISBN 978-973-749-887-8
2. BARTHES R. *Plăcerea textului*.Chișinău: Cartier, 2006. 228p. ISBN 78-9975-79-400-8
3. BERCA I. *Metodica predării limbii române.* vol II, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1966. 180 p.
4. CERGHIT I. *Metode de învățământ*. Iași: Polirom, 2006. 320 p. ISBN 973-46-0175-X
5. CORNEA P. *Introducere în teoria lecturii*. Iași: Polirom, 1998. 256 p. ISBN 973-683-035-7
6. COSMOVICI A. *Psihologie generală*. Iași: Polirom, 1996. 256p. ISBN 973-9248-27-6
7. CUCOȘ C. *Pedagogie*. Iaşi: Polirom, 2002. 464 p. ISBN 978-973-46-4041-6
8. EFTENIE N. *Introducere în metodica și studierea limbii și literaturii române*. Pitești: Paralela 45, 2000. 340 p. ISBN 973-593-223-7
9. EDWARD de Bono. *Gândirea laterală*. București: Curtea Veche, 2018. 335 p. ISBN 978-606-44-0166-3
10. EDWARD de Bono. *Gândirea laterală*. București: Curtea Veche, 2019. 143 p. ISBN 978-606-44-0413-8
11. EDWARD de Bono. *Creativitatea serioasă*. București: Curtea Veche, 2011. 464 p. 978-606-44- 0000-0
12. FLUERAȘ V. *Gândirea laterală și scrisul creativ*. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2008. 183 p. ISBN 978-973-133-229-1
13. GÂRBOVEANU M., NEGOESCU V. *Stimularea creativității elevilor în procesul de învățământ*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1981. 226 p. ISBN 70782311981
14. GOLUBIȚCHI S. *Valori postmoderne în învățământul primar: dezvoltarea profesională a învățătorilor în raport cu educația lingvistică a elevilor*. Teza de dr. hab șt.ale educației. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2025. 56 p.
15. GORAȘ-POSTICĂ V. *Formarea competențelor prin intermediul metodelor interactive de predare-învățare-evaluare*. În: *Formare de competențe prin strategii didactice interactive.* Chișinău: CE PRO Didactica, 2008
16. HADÎRCĂ M. *Conceptualizarea evaluării competențelor comunicative și literare ale elevilor*. Teza de dr. pedagogie. Chișinău: CEP IȘE, 2006. 165 p.
17. ILIE E. *Didactica limbii și literaturii române.* Iași: Collegium-Polirom, 2014. 336 p.

ISBN 978-973-46-4331-8

18. ISER W. *Actul lecturii. O teorie a efectului estetic*. Pitești: Paralela 45, 2006. 412 p. ISBN 973-47-0046-2
19. JAUSS H. R. *Pentru o teorie a receptării,* București:Univers, 1983. 280 p.ISBN 973-34-0063-5
20. JAUSS H-R. *Experiență estetică și hermeneutică literară*. București: Univers, 1983. 503 p. ISBN: 973-34-0064-3
21. LANDAU E. *Psihologia creativității*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1979. 140 p. ISBN 973-30-2021-7
22. *LEGEA EDUCAȚIEI NAȚIONALE, nr.1/2011*. În: https://www.edu.ro/ sites/default/files/_ fi%C8%99iere /Legislatie/2020/LEN_actualizata_ octombrie _2020.pdf
23. LUCAS B., SPENCER E. *Predarea gândirii creative*. București: Didactica Publishing House, 2020. 204 p. ISBN 978-606-048-217-8
24. MARIN M. *Principii de dezvoltare a atitudinii elevului față de opera literară.* Autoref. tezei de dr. pedagogie. Chișinău: CEP IȘE, 2008. 25 p.
25. PAGA T. *Formarea competenței literare a elevilor claselor primare prin valorificarea basmului.* Teza de dr. în șt. ped. Chișinău: UPS „I. Creangă", 2025. 199 p.
26. PAMFIL A. *Limba şi literatura română. Structuri didactice deschise*. Pitești: Paralela 45, 2006. 232 p. ISBN 973-697-669-6
27. PARFENE C. *Literatura în şcoală*. Iași: Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 1997. 290 p. ISBN 973-9312-01-2
28. PAVELESCU M. *Metodica predării limbii şi literaturii române.* București: Corint, 2010. 350 p. ISBN 973-135-562-7
29. PIAGET J., BARBEL I. *Psihologia copilului*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1968. 136 p.
30. PÂSLARU Vl. *Introducere în teoria educației literar-artistice*. Chișinău: Museum, 2001.198 p. ISBN 978-973-649-875-6
31. POPOVA V. *Dezvoltarea aptitudinilor creative ale elevilor în procesul studierii noțiunilor de versificație*. În: *Probleme actuale ale ştiinţelor umaniste. Analele ştiinţifice ale doctoranzilor şi competitorilor*, vol. XII, partea I. Chişinău: UPS „Ion Creangă", 2013. pp. 57-65
32. POSTELNICU C. *Fundamente ale didacticii şcolare*. București: Aramis, 2000. 368 p. ISBN 973-8066-45-X

33. NĂSTASE P. *Programe Şcolare pentru Învăţământul Gimnazial*. În: Monitorul Oficial, nr. 164. 07.03.2017. Bucureşti, pp. 25-27
34. PUFAN P. *General şi particular în gândirea copiilor*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1968. 110 p.
35. RUBAKIN N. KULIKOVSKI L. *Teoria lui N. Rubakin.* În: *BiblioPolis,* vol 1, 2002. nr 1, Chişinău: Biblioteca Publică în Serviciul Comunităţii, pp. 35-38
36. SIGEL I. E. *Dezvoltarea reprezentării mentale*. New York, London: Psychology Press, 2013. ISBN 9781410602169
37. STERNBERG R. J. *Manual de creativitate*. Iaşi: Polirom, 2005. 296 p. ISBN 973-681-808-X
38. STOICA D., STOICA M. *Psihopedagogie şcolară.* Craiova: Scrisul românesc, 1982. 217 p.
39. STOICA M. *Psihopedagogia personalităţii*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1996. 213 p. ISBN 9733040711
40. ŞCHIOPU C. *Metodica predării literaturii române*. Piteşti: Carminis, 2009. 332 p. ISBN 978-973-123-095-5
41. ŞCHIOPU C. *Opera literară: receptare şi interpretare*. Chişinău: Combinatul poligrafic, 2022. 224 p. ISBN 978-9975-3207-4-0
42. ŞCHIOPU C. *Interpretarea textului literar prin tehnica de generări alternative.* În: *Limba română,* 2013. nr. 1-4, pp. 86-92. ISSN 0235-9111
43. ŞCHIOPU C. *Dezvoltarea la elevi a aptitudinilor de scriere creativă.* În: *Pro Didactica,* 2019. nr 1, pp. 131-137. ISSN 0235-9111
44. ŞCHIOPU C. *Metodologia educaţiei literar-artistice a elevilor*. *Teza de dr. hab. şt. ped*. Chişinău: UPS „Ion Creangă", 2016. 264 p.
45. VÂLCU M. *Lecţia de tip atelier de creaţie*. În: *Limba română,* 2021. nr 2 (162), pp. 186-195 ISSN 0235-9111
46. VIANU T. *Estetica.* Bucureşti: Orizonturi, 2010. 438 p. ISBN 973-915-471-0
47. ZLATE M., MITROFAN N., CREŢU T. ş.a. *Manual de psihologie.* Bucureşti: Aramis, 2005. 160 p. ISBN 973-679-234-X

În limba engleză:

48. ARTHUR K. *The Act of Creation*. Library: Internet Archive Python, 2014. 751 p. ISBN 9781939438980
49. FISHER A. *Critical Thinking.* Cambridge: University Press, 2011. 294 p. ISBN 978-1-107- 40198-3
50. *GUILFORD J. P. The Nature of Human Inteligence.* New York: McGraw-Hill Book

Company, 1967. 183 p. ISBN 10: 0070251355

51. HOLLAND N. *The Dynamics of Literary Response.* Oxford University Press, 1968. 378 p. ISBN 0-231-06981-2

LISTA SELECTIVĂ A PUBLICAȚIILOR AUTOAREI LA TEMA TEZEI

I. Articole în reviste științifice:

1. **STANCIU C.** *Dezvoltarea gândirii laterale - o necesitate a învățământului actual*. În*: Revista de Științe Socioumane. Chișinău: UPS ,,Ion Creangă",* 2021. nr. 2 (48), pp. 25-31. ISSN-L: 1857-0119, (categoria C)
2. **STANCIU C.** *Gândirea laterală ca instrument hermeneutic în literatură.* În: *The Journal of Romanian Literary Studies.* Târgu-Mureș: Arhipelag XXI. Institutul de Studii Multiculturale *ALPHA*; 2026, nr 44, pp. 604-609, indexare: CEEOL, Index Copernicus, Crossref, BASE, SSRN, LivRe, ROAD, SCILIT, WorldCat, Science OPEN, Science Bib, Research Bib, Research Gate, Academic.edu, BDD Diacronia, Google Scholar, RefSeek, Journal Seeker, Semantic Scolar, SJIF, Internet Archive, IBN, AMU Research Portal.
3. **STANCIU C.** *Înțelegerea și interpretarea operei literare* În: *The Journal of Romanian Literary Studies.* Târgu-Mureș: Editura Arhipelag XXI. Institutul de Studii Multiculturale *ALPHA*, 2026, nr 44, pp. 610-616, indexare: CEEOL, Index Copernicus, Crossref, BASE, SSRN, LivRe, ROAD, SCILIT, WorldCat, Science OPEN, Science Bib, Research Bib, Research Gate, Academic.edu, BDD Diacronia, Google Scholar, RefSeek, Journal Seeker, Semantic Scolar, SJIF, Internet Archive, IBN, AMU Research Portal.

II. Articole în culegeri ale conferințelor și ale altor manifestări științifice

1. **STANCIU C.** *Fereastra tehnologiei deschise stimulării gândirii laterale*. În: *Asigurarea egalității de șanse prin management educațional și servicii de asistență psihopedagogică în contextual provocărilor actuale*. *Domeniul Științe sociale* București: PROUniversitaria, 3-5 mai, 2023. pp. 66-72. ISBN 978-606-26-1818-6
2. **STANCIU C**. *Tehnici innovative în formarea gândirii laterale*. În*: Concepția rezultantei: importanța teoretică și practică. Materialele conferinței științifice naționale cu participare internațională, ediția a V-a, 1- 2 decembrie, 2023*. Chișinău: UPS ,,Ion Creangă", 2024.

pp.171-175, ISBN 978-9975-46-884-8

3. **STANCIU C.** *Strategii de stimulare a gândirii laterale în interpretarea operei literare, inclusiv CDȘ-urile*. În: *Știință și educație: noi abordări și perspective*. *Materialele conferinței științifice internaționale*, 21-22 martie, 2024, seria XXVI, vol 3. Chișinău: UPS „Ion Creangă", 2024. pp. 66-73. ISBN 978-9975-46-943-2
4. **STANCIU C**. *Coeziunea pedagogică: exigențe contemporane și perspective de dezvoltare.* În: *Cercetarea pedagogică: exigențe contemporane și perspective de dezvoltare*. Materialele *conferinței științifice internaționale, 3-4 noiembrie, 2023.* Chișinău: UPS „Ion Creangă", 2023. pp.137-143. ISBN 978-9975-46-867-1
5. **STANCIU C.** *Extensiunea strategiilor specifice gândirii laterale cu rol în formarea elevului, interpret al textului literar*. În: *Cercetare. Inovare. Dezvoltare. Materialele conferinței științifice internaționale, 19 aprilie, 2024.* Chișinău: UPS „Ion Creangă", vol. II, 2024. pp. 163-169, ISBN 978-9975-48-207-3
6. **STANCIU C**. *Istoria gândirii laterale și o incursiune a necesității acesteia atât în prezent, cât și în viitor.* În: *Securitatea psihologică la copii în perioada de criză. Materialele Conferinței Științifice Naționale cu Participare Internațională, 22 iunie, 2023*. Chișinău: UPS „Ion Creangă", 2022. pp.62-66, ISBN 978-9975-46-824-4
7. **STANCIU C.** *Comprehensiunea și interpretarea operei literare*. În: *Învățământul superior: Tradiții, Valori, Perspective. Materialele conferinței științifice internaționale, 29-30 septembrie, 2023.* Chișinău: UPS „Ion Creangă", 2023. vol. 1, pp. 296-302. ISBN 978-9975- 46-816-9
8. **STANCIU C.** *Creativitatea, gândirea laterală, metodele și tehnologia inovativă - pilaștri în eficientizarea lecției*. În: *Educația din perspectiva conceptului „Clasa Viitorului". Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 4-5 noiembrie, 2022*. Chișinău: UPS „Ion Creangă", 2022. pp. 53-61. ISBN 978-9975-46-681-3

ADNOTARE

Stanciu Carmen

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, 206 surse bibliografice, 27 de anexe, 152 de pagini text de bază, 37 de figuri și 8 tabele.

Publicații la tema tezei: 19 articole științifice, dintre care - 3 în reviste științifice indexate, 8 comunicări cu publicarea în culegerile conferințelor internaționale, 2 - naționale, 4 județene și 2 - curriculumuri, nivel județean.

Cuvinte–cheie: elev, interpret, operă literară, formare, gândire laterală, tehnici de gândire laterală, club de lectură, intepretare, scriere creativă, comunicare, competențe literar-lectorale.

Scopul cercetării: fundamentarea teoretică și practic-experimentală a metodologiei de formare a elevului-interpret al operei literare prin stimularea gândirii laterale.

Obiectivele cercetării: identificarea cadrului conceptual al formării elevilor prin stimularea GL; diagnosticarea preexperimentală a nivelului de dezvoltare literară și a GL conceptualizarea și validarea modelului pedagogic, formularea concluziilor și a recomandărilor.

Noutatea și originalitatea științifică: fundamentarea și validarea modelului pedaogic prin utilizarea tehnicilor de dezvoltare a GL în activități de lectură, interpretare și de scriere creativă.

Problema științifică soluționată: fundamentarea teoretică, elaborarea și validarea experimentală a metodologiei de formare a elevului interpret de operă literară în contextul unor activități de lectură, interpretare și de scriere creativă prin tehnici de stimulare a gândirii laterale, fapt ce a contribuit la formarea cititorului.

Inovația științifică și valoarea teoretică a cercetării este argumentată de abordarea și precizarea conceptelor „receptor”, „elev-interpret“, „competență literară“, „gândire laterară” etc. fundamentarea teoretică a metodologiei de formare a interpretului de operă literară.

Valoarea aplicativă Valoarea aplicativă a cercetării este validată de: modelul pedagogic, stabilirea direcțiilor prioritare de ameliorare a practicilor metodologice cu privire la formarea cititorilor prin dezvoltarea gândirii laterale; elaborarea recomandărilor practice pentru modernizarea practicilor de formare profesională inițială și continuă a profesorilor în domeniul educației literar-artistice.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat în cadrul experimentului pedagogic de formare, desfășurat pe parcursul anilor de studii 2020-2025, la Școala Gimnazială „Explorator Teodor Gheorghe Negoiță” Sascut, județul Bacău, România.

ANNOTATION

Stanciu Carmen

Thesis structure: Introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, 206 bibliographic references, 27 appendices, 152 pages of main text, 37 figures, and 8 tables.

Publications on the topic of the thesis: Publications on the thesis topic: 19 scientific publications, including 3 articles in indexed journals, 8 international and 2 national conference papers, 4 county-level conference papers, and 2 county-level curricula.

Keywords: literary interpreter, literary work, education, lateral thinking, lateral thinking techniques, reading club, interpretation, creative writing, communication, literary reading competencies.

Research aim: To provide a theoretical and practical-experimental foundation for a methodology aimed at developing students' ability to interpret literary works through the stimulation of LT.

Research objectives: Research objectives: To establish the conceptual framework for developing students' abilities through lateral thinking (LT); assess their literary competence and LT development before the experiment; design and validate the pedagogical model; and formulate conclusions and recommendations.

Scientific novelty and originality: The study establishes the theoretical foundations of and validates a pedagogical model that employs lateral thinking development techniques in reading, literary interpretation, and creative writing activities.

Scientific problem addressed: The theoretical grounding, development, and experimental validation of a methodology for developing students' ability to interpret literary works through reading, interpretation, and creative writing activities employing lateral thinking stimulation techniques, thereby contributing to the development of competent readers.

Scientific innovation and theoretical value: The research clarifies key concepts, including "recipient," "literary interpreter," "literary competence," and "lateral thinking," and provides a theoretical foundation for the methodology of developing students' literary interpretation skills.

Practical value: The research provides a pedagogical model, identifies priorities for improving reader development through lateral thinking, and offers recommendations for modernizing initial and continuing teacher education in literary and artistic education.

Implementation of the scientific results: The results were implemented as part of a pedagogical training experiment conducted during the 2020–2025 academic years at the "Explorator Teodor Gheorghe Negoiță" Lower Secondary School in Sascut, Bacău County, Romania.

STANCIU CARMEN

FORMAREA ELEVULUI - INTERPRET AL OPEREI LITERARE PRIN STIMULAREA GÂNDIRII LATERALE

Specialitatea 532.02 - Didactica școlară pe trepte și discipline de învățământ
(*Limba și literatura română*)

Rezumatul tezei de doctor în științe ale educației

Aprobat pentru tipar_____2026
Formatul hârtiei 60X84
Hârtie offset. Tipar offset. Tiraj….ex…. Coli
de tipar……Comanda nr…..
Denumirea și adresa instituției unde a fost tipărit rezumatul tezei de doctorat